

Türkçeden garb dillerine tercümeler

Yazan: PEYAMI SAFA

Anketçi sorar: «Hangi eserlerimizi garb dillerine tercüme edilmeğe lâyık bulursunuz?»

Zihniniz, hatırlamak ve tercih etmek gibi iki zor ameliye içinde kalır. Fakat, sorgudaki «tercüme» kelimesi, manzum eserleri hatırlamak zahmetinden sizi kurtarır. Bilirsiniz ki şiir, ne izah, ne tahlil, ne tefsir, ne tevsî, ne de tercüme edilebilir. Hele anketçinin sorgusundaki «garb» kelimesi, yalnız millî hududlarımız içinde kıymet alan ve yalnız bize göre güzel, manzum ve mensur birçok eserler üstünde durmak eziyetinden de sizi kurtarır.

Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten

mısraı, türkçeden ve Türkiyeden başka herhangi bir dilde ve herhangi memlekette metelik etmez. Bu sözün bütün kıymeti, Türkiyede, müstesna bir mücadele devresi içinde, icab eden bütün şiddetle Sultan Hamide karşı söylenmiş olmasındadır. Bunun için, büyük Namık Kemalimizin, gene milletlerarası edebiyat kıymetleri içinde metelik etmiyen «Vatan» piyesi, 1886 tarihinde Henri Hard tarafından almancaya tercüme edildiği zaman, Victorien Sardou'nun gene aynı tarihlerde yazılan bir piyesile mukayese olunarak, Avrupada pek aşağı bir not almıştı. İki sene kadar sonra, muallim Nacinin gene galiba almancaya tercüme edilen Sünbüle'si nasıl karşılandı, bilemiyoruz ama o tarihten bugüne kadar, arada bir türkçeden Avrupa dillerine çevrilen eserlerin garb tenkidinde sürekli ve sabit bir intiba bırakmadığını görüyoruz.

Bunun için, hangi eserlerimizin garb dillerine tercüme edilmesi doğru olacağını düşünürken, bugüne kadar tecrübenin bize verdiği derse lâkayd kalmadığımızı isbat etmek ve işe menfî bir tasfiyeden başlamak lâzımdır: Hangi eserlerin garb dillerine tercüme edilmesi doğru olmaz? İlkönce bunu tayin etmeliyiz.

Manzum eserlerin hemen hepsi kadronun dışında kalırlar. Dünyaya yeni bir tefekkür ve heyecan mevzuu, yahud yeni bir ifade kıymeti getirmediikleri halde,

yalnız, Türk dilinde, yahud millî ve siyasî tarihimizde büyük bir merhale açtıkları için güzellikleri ve tesirleri hududlarımız içinde kalan mensur eserleri de tercih kadromuzun içine sokmıyalım.

Böyle bir tasfiyeden sonra, müsbet bir tercüme prensipine ihtiyacımızın şiddeti artacaktır. Tercih edeceğimiz eserlerin müşterek vasıflarını aramağa başlayacağız. Beynelmîlel bir san'at eserinin kıymeti, mevzuunun millî değil de mutlaka beşerî olmasına mı inhisar eder? Hayır, fakat böyle bir san'at eserini dolduran muhteva, birinci derecede millî bile olsa, kendi ufuklarından tasararak, başka havalara ve iklimlere dalabilecek beşerî bir sirayet hassasına sahip olmuyor. Millî olmak beşerî olmaya mâni değildir. Bilhassa «exotique» merakların ve heyecanların, yani başka bir milletin hayatına aidecessüslerle dolu, uzaklıkların nostaljisini taşıyan bir hassasiyetin fazla inkişaf ettiği bu devirlerde, her millet, kendini, rengini beşerî tabloya cesur bir fırça vuruşile kondurabilir.

Bu umumîecessüs mevzularından biri de her milletin tarihidir. Meselâ Türkiyede Fransız ihtilâli hikâyeleri, yahud Mayerling faciası veya İmparatoriçe Elisabeth'in hayatı, daima büyük alâkaları çekmiştir. Türkiyede ve dünyanın her yerinde, başka bir milletin tarihi, büyük beşerî tecrübenin bir parçası halinde, yığınların dikkatine ve ibretine mevzu olmuştur.

Türkçede, garb dillerine tercüme edilmeğe lâyık eser aranırken yalnız beşerî muhtevanın peşini bırakmamak doğru olmaz. Millî rengin, millî sesin, millî havanın ve millî tarihin cihan manzumesini tamamlayan hususî boyası, hususî tonu, hususî iklimi ve rüzgârı da, şüphesiz, tercüme mevzuuna aid büyük kıymetlerden biridir.

Bugüne kadar, garb, millî tarihimizi bizden okuyacağı yerde bunun tam tersi olmuştur: Kendimizi garb müverrihlerinin eserlerinde tanımağa başlamışız. Büyük tarihçilerimizden hangileri garb dillerine tercüme edilmistir, bilmiyorum.

Fakat, beni çok sevindiren bir habere göre, Almanlar, kıymetli ve aziz meslektaşım M. Turhan Tan'ın eserlerine alâka göstermeğe başlamışlardır. Cumhuriyette ne büyük bir iştiyakla hergün beklendiğini ve okunduğunu bildiğimiz «Hürrem Sultan» adlı tarihî romanımız almancaya tercüme ediliyor. Türkçeyi pek iyi bilen alman mütercimim arkadaşımıza gönderdiği ve tesadüfen gözümüze ilişen satırları buraya alıyorum: «Hürrem Sultanın Osmanlı tarihindeki meş'um rolünü tavsifiniz pek cazib olduğu gibi, eseriniz, büyük Süleyman zamanını da yeni ve şayanı hayret bir tarzda aydınlatmaktadır.»

Bir milletin hayatına ve onu başkalarından ayıran hususî çizgilere karşı sempati ve teccessüs, tarihine karşı duyulan alâkadan doğduğuna göre, M. Turhan Tan'ın eserlerinden vatanın her tarafına yayılan tesirlerin yabancı memleketlere kadar taşması, millî teliflerimizin beynelmilel itibarı bakımından hayırlı bir başlangıçtır. Kendisini tebrik etmekle kalmıyalım ve yığın yığın tercüme ithalâtı yapıldığı bir devirde, daha geniş bir telif ihracatına yol açacağını ümid ettirdiği için de memnun olalım.

PEYAMI SAFA

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 8 0 8 1 8 0 1 0 *